

Handleiðslufélag Íslands, Holtsbúð 41 – 210 Garðabær
handleidsla@gmail.com www.handleidsla.is

Alþingi
Nefndasvið Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
Sent rafrænt á nefndasvið@althingi.is

Garðabær 14. febrúar 2022

**Umsögn um tillögu til þingsályktunar um greiningu á samúðarþreytu og tillögur að úrræðum.
152. löggjafarþing 2021–2022. Þingskjal 341 — 241. mál.**

Handleiðslufélag Íslands (Handís) fagnar framkominni þingsályktun sem hefur það markmið að skipa starfshóp sem hefur það hlutverk að greina og gera tillögur að fyrirkomulagi til þess að efla geðheilsu fagfólks sem vinnur við að hjálpa öðrum innan velferðarþjónustu. Handleiðslufélags Íslands er sammála um hlutverk starfshópsins í liðum a – d og vill benda á að handleiðsla er gagnreynd aðferð til þess að „efla fagmennsku, vernda fagmanninn og tryggja gæði þjónustunnar“ (Sigrún Júlíusdóttir, 2000).

Gildi sí- og endurmenntunar er löngu viðurkennt sem liður í að efla fagstyrk og styðja við starfsþróun en félagsleg vinnuvernd og skipulagður stuðningur við starfsfólk virðist ekki vera jafn sjálfsagður hlutur og aðgengi oft mjög takmarkað. Vel þekkt er skortur á stuðningi getur leitt af sér kostnaðarsöm fyrirbæri eins og slaka vinnustaðamenningu, háa starfsmannaveltu, miklar fjarvistir vegna veikinda, dýr eftirlitskerfi og auknar kvartanir viðskiptavina (Sveindís Anna Jóhannsdóttir, 2021). Nú á tímum þar sem mikið er rætt um kulnun, samkenndarþreytu og streitu og í lífi og starfi er löngu tímabært að skoða hvernig hægt að snúa vörn í sókn. Heilsuefling á vinnustöðum hefur verið töluvert tengd einstaklingsþáttum (s.s. hreyfing, hollt mataræði, tóbaksvarnir) en bent hefur verið á með fjölmörgum rannsóknum, m.a. frá Streiturannsóknarstofnun Gautaborgar, að vinnuveitandi ber ábyrgð á því að starfsumhverfið sé með þeim hætti að það ógni ekki heilsu starfsmanna og velferð. Skapa þarf forsendur og aðstæður til að starfsmenn geti unnið sín störf og staðið undir þeim kröfum sem gerðar eru til þess (Ingibjörg Jónsdóttir, 2017). Christina Maslach er höfundur matslista sem eru til í íslenskri þýðingu fyrir mismunandi starfshópa. Maslach bendir á það sama og Ingibjörg Jónsdóttir að það sé starfið sjálft sem skýrir að mestu hvað gerist við kulnun frekar en persónulegir einginleikar starfsmannsins, gera þurfi breytingar á störfum og starfsaðstæðum til að sporna við streitu, kulnun og neikvæðum áhrifum á heilsu starfsmanna.

Handleiðsla er aðferð sem miðar að því að efla verndandi þætti eins og samkenndarsátt, draga úr streituvaldandi þáttum í starfsumhverfinu, efla fagleg vinnubrögð og stuðla þannig markvisst að betri líðan í starfi en um leið að leitast við að tryggja gæði og öryggi þjónustunnar sem veitt er. Handleiðsla er aðferð sem byggir á samstali bæði um jákvæða og eflandi þætti en eins neikvæðar hliðar starfsins sem draga úr starfskröftum. Í handleiðslu er verið að vinna með þá þætti sem valda samkenndarþreytu á sama tíma og unnið er að aukinni samkenndarsátt með því að efla fagvitund fagmannsins og eigin áhrifamátt. Handleiðsla er hægt að nota til að byggja upp góð starfsskilyrði og jákvæða vinnustaðamenningu og í því samhengi er handleiðsla forvörn gegn álagi og neikvæðum þáttum í stað þess að vera eingöngu viðbrað þegar áður nefnd neikvæð einkenni hafa komið fram.

Til upplýsinga má geta þess að starfandi er þriggja manna starfshópur félagsráðgjafa og handleiðara (Steinunn Hrafnisdóttir, Sveindís Anna Jóhannsdóttir og Nadía Borisdóttir) sem er að vinna að þýðingu

Handleiðslufélag Íslands, Holtsbúð 41 – 210 Garðabær
handleidsla@gmail.com www.handleidsla.is

á spurningalistanum ProQOL yfir á íslensku ásamt stöðlun með leyfi frá útgefanda. Blæbrigðamunur er á þýðingum Lykilhugtaka en þýðing starfshópsins á ensku hugtökunum *compassion satisfaction* og *compassion fatigue* er samkenndarsátt og samkenndarþreyta þar sem orðið samúð er tengdara enska orðinu pity en samkennd nær betur merkingu enska orðsins compassion. Vonast er til að listinn verði tilbúinn til notkunar bæði klínískt og til rannsókna innan skamms.

Munur á starfsstéttum í velferðarþjónustu þegar kemur að upplifun á starfsánægju og neikvæðum álagstengdum þáttum. Fagstéttir eins og félagsráðgjafar, hjúkrunarfræðingar, kennarar, ljósmæður, prestar, sálfræðingar og þroskaþjálfar eru allar með handleiðslu sem hluta af sínum kjarasamningum en aðgengi að handleiðslu er misjafnt eftir stofnunum og fyrirtækjum og engin trygging að þessar fagstéttir fái handleiðslu óski þær þess og vel þekkt að margir inna þessarra fagstétta hafa aldrei sótt handleiðslu. Vel þekkt er að heilbrigðisstarfsmenn, starfsmenn menntamála og löggæslu eru í sérstakri áhættu fyrir tilfinningalegu álagi í starfi. Alvarlegasta stig kulnunar er þegar örmögnun og uppgjöf þróast í þunglyndi og einstaklingurinn tekur eigið líf eða deyr úr hjartaáfalli eða öðrum erfiðum sjúkdómum. Orsakir kulnunar eru of mikið vinnuálag, tilfinningalegt álag, óljós hlutverk, skortur á félagslegum stuðningi og skortur á ákvörðunarrétti. Mikil þörf er á að innleiða formleg stuðningskerfi þannig að starfsfólk viti hvenær og hvert það eigi að leita. Hægt er að útbúa viðmið og ramma sem starfsfólk, fyrirtæki og stofnanir geti nýtt til að innleiða eigin stefnu varðandi stuðning við starfsfólk. Einnig má hugsa sér miðlæga Handleiðslumiðstöð þar sem ríki, sveitarfélög og fyrirtæki í velferðarþjónustu geta sótt í þekkingarmiðstöð þar sem fagleg þekking, gæðaviðmið og siðfræði eru höfð að leiðarljósi. Handleiðsla ein og sér nægir ekki sem stuðningur við starfsmenn því til að byggja upp jákvæða vinnustaðamenningu þarf að huga að fjölbreyttum stuðningi sem tekur mið að þörf starfshópsins hverju sinni. Faglegt mat og aðstæður á vinnustað þurfa ávalt að liggja til grundvallar val á stuðningi. Í handleiðslu mætast þarfir einstaklings og stofnunar á skapandi hátt og útkoman verður hagstæðari fyrir alla (Maslach 1993; Sigrún Júlíusdóttir, 2000; Bond og Holland, 20210; Carpenter o.fl., 2012).

Bókin *Handleiðsla – Til eflingar í starfi: Vinnuvernd – fagvernd – mannvernd* kom út árið 2021 og var dr. Sigrún Júlíusdóttir ritstjóri bókarinnar en alls skrifuðu 17 sérfræðingar úr ólíkum faghópum efni bókarinnar. Bókin er fyrsta fræðiritið um handleiðslu á íslensku og er ætlað að mæta brýnni þörf fyrir kennsluefni um handleiðslufræði handa fagfólki og háskólanemum á sviði velferðarþjónustu.

Handleiðslufélag Íslands telur mjög mikilvægt að starfshópurinn verði þverfaglegur og er að sjálfsögðu tilbúið að skipa fulltrúa félagsins í starfshópinn því handleiðarar eru ein lykilstétta þegar kemur að því að efla geðheilsu fagfólks í velferðarþjónustu. Einnig er félagið tilbúið að fylgja þessari umsögn eftir með fundi sé þess óskað.

Með vinsemd og virðingu frá stjórn Handleiðslufélags Íslands,

Ella Kristín Karlsdóttir, formaður
Díana Ósk Óskarsdóttir
Edda Arndal
Guðrún Einarsdóttir
Ingibjörg Ásgeirsdóttir
Sigurlaug Eyjólfsdóttir
Sveindís Anna Jóhannsdóttir